

РОЛЬ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE ROLE OF OLYMPIC EDUCATION IN PATRIOTIC EDUCATION OF CHILDREN IN MODERN CONDITIONS

За дослідженнями багатьох вітчизняних та закордонних науковців, патріотичне виховання має неабиякий вплив на становлення та формування особистості, яке відбувається ще в дошкільному та шкільному віці. У педагогіці це питання широко обговорюється, і вченими-дослідниками здійснюється ґрунтовний пошук методів та способів вирішення цієї проблеми. Патріотизм є моральною та духовною основою в існуванні держави, оскільки його базисом є активна громадянська позиція особистості, її готовність самовіддано служити своїй Батьківщині. Виховання патріотичних почуттів та цінностей сприяє всебічному розвитку не лише самого індивіда, а й загалом країни та її громадян. Мета статті – визначити пріоритетну роль олімпійської освіти в суспільстві, становлення та розвиток олімпізму як провідного засобу патріотичного виховання на вітчизняній та міжнародній арені. Методи дослідження, використані для досягнення поставленої мети: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, документальних матеріалів, логіко-теоретичний аналіз, компаративний аналіз, метод синтезу та систематизації, методи педагогічної діагностики, що передбачають систематичне і цілеспрямоване спостереження. Враховуючи значущість цієї проблеми, встановлено, що важливим аспектом у формуванні патріотизму є олімпійська освіта, яка володіє виховним потенціалом. Виявлено, що інтеграція олімпійської освіти в навчально-виховний процес у контексті патріотизму має велике практичне значення, зокрема для формування соціальної та духовно здорової дитини. Олімпійська освіта забезпечує умови для активного оволодіння знаннями, ідеалами та цінностями олімпізму, які формуватимуть особистість на основі загальнолюдських патріотичних принципів і даватимуть змогу для розвитку гуманного суспільства. Сучасна олімпійська освіта займає вагоме місце в патріотичному вихованні дітей в теперішній час.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, олімпійська освіта, олімпізм, діти, підростаюче покоління.

Drawing on the previously conducted by many Ukrainian and foreign scholars research, patriotic upbringing has a significant impact on the formation and development of personality, which takes place in preschool and school age. In pedagogy, this issue is widely discussed. The researchers are conducting a thorough search for methods and ways to solve this problem. Patriotism is the moral and spiritual foundation in the existence of the state, as its basis is represented by the active civic position of the individual, their willingness to selflessly serve the Motherland. Cherishing strong patriotic values contributes to the comprehensive development not only of the individual but also of the country and its citizens. Thus, the aim of the article is to determine the priority role of Olympic education in society, the formation and development of Olympism as a leading means of the patriotic upbringing of children in Ukraine and around the world. To achieve such goals the following research methods were used: analysis and generalization of scientific and methodological literature, as well as documentary materials, logical-theoretical analysis, comparative analysis, method of synthesis and systematization, methods of pedagogical diagnosis, which involve systematic and targeted observation. Given the importance of this problem, it was found that an important aspect in the formation of patriotism is the Olympic education as an effective tool for upbringing future generations of young people. It was found that the integration of Olympic education in the educational process in the context of patriotism is of great practical importance, in particular for the formation of a socially and spiritually healthy child. Olympic education provides the conditions for broadening the knowledge, ideals and values of Olympism, which will shape the individual according to the universal patriotic principles and will further enable the establishment of a humane society. Modern Olympic education occupies an important place in the patriotic upbringing of children today.

Key words: patriotism, patriotic upbringing, Olympic education, Olympism, children, younger generation.

УДК 373.5.016.796.032
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.6>

Галан Я.П.,

канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент, асистент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Питання патріотичного виховання на сьогодні в багатьох країнах є актуальним, тому активно обговорюється в сучасній педагогіці. У зв'язку з цим відбувається залучення дітей до ідеалів олімпізму, спрямування яких полягає у вихованні загальнолюдських, гуманістичних духовно-моральних, національних цінностей засобами олімпійської освіти. Олімпійська освіта має на меті поширення знань про олімпізм, принципи та ідеали сучасного спорту, роль олімпійських видів спорту в системі виховання та освіти, його зв'язок з іншими явищами суспільного життя [6; 16; 18, с. 300].

Сучасний олімпійський рух поєднує спортивні, виховні й освітні аспекти, що робить його універсальним явищем, яке сприяє гармонійному розвитку особистості, формує всебічно розвиненого індивіда, який вирізняється високими загальнолюдськими якостями [25, с. 335].

На сьогодні олімпізм є одним із найвпливовіших чинників культури. Його можна назвати важливим і потужним інструментом для формування національних загальнолюдських цінностей, адже йому притаманна певна система ідеалів, принципів та норм, які безпосередньо вказують на значущість олімпійського руху в суспільстві. Завдяки

олімпійській освіті здійснюється гуманізація сучасного покоління, вплив на особистість та суспільство загалом. Дослідження різних аспектів олімпійської освіти підтверджують її позитивний вплив на навчання та виховання [18; 25].

Одним із провідних аспектів, які реалізовує олімпійська освіта, є національно-патріотичне виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина, патріота, готового усвідомлювати цінність держави та свою громадянську роль у суспільстві, виражати своє ставлення до рідної країни. Олімпізм дозволяє виховати людину-патріота, якій притаманне глибоке почуття любові до своєї Вітчизни, її історичного минулого, культурних надбань і традицій [14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема патріотичного виховання засобами олімпійської освіти є актуальною в наш час, оскільки це є позитивним чинником, який сприяє гуманізації суспільства, зокрема молодого сучасного покоління. Це питання досліджується багатьма вітчизняними науковцями, наприклад, М. Булатовою, В. Платоновим, В. Єрмоловою, І. Гуслистовою, Я. Щербашиним, Я. Галаном та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Роль патріотичного виховання є провідною і у світовій педагогічній практиці. Спостереження вказують на вагоме місце олімпізму в питанні патріотичного виховання сучасного підростаючого покоління, а також на його безпосередній вплив на саму особистість та суспільство загалом. Проте зазначеній проблемі як окремому науковому напрямку належна увага не була приділена. У зв'язку з цим, порушені питання залишаються актуальними й досі, і потребують дослідження.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм є складним та багатограним явищем, яке потребує цілісного та якісного дослідження. Він є однією з найбільш важливих цінностей, притаманних людству, оскільки поєднує в собі соціальні, політичні, духовні, культурні, історичні та інші компоненти, які мають одне спрямування – показ власного ставлення до Батьківщини [23, с. 2].

Загальновідомо, що патріотизм – моральна та гуманістична основа будь-якої держави, яка базується на активній громадянській позиції, що духовно збагачує людину. До такої позиції відносимо готовність самовіддано служити своїй Вітчизні, власними вчинками виражати почуття гордості та поваги до рідної землі, шанобливе ставлення до історичного минулого Вітчизни, її історії, культурних цінностей та загалом загальнодержавних надбань [2; 19; 21].

У сучасних реаліях, а саме в період активного розвитку науково-технічних можливостей, духовні цінності, зокрема патріотизм, дещо втратили свою актуальність та зайняли чи не останню роль з-поміж інших цінностей.

Доведено, що олімпійська освіта є одним із ефективних засобів для розвитку суспільства загалом і формування в нього патріотичних цінностей. Олімпійська освіта ґрунтовно займається вихованням підростаючого покоління, де пріоритетне значення надається загальнолюдським цінностям, а навчально-виховний процес побудований на цінностях олімпізму [3; 6; 10].

Питання патріотичного виховання порушено в багатьох державних, нормативно-правових документах, зокрема в Конституції України, Указі Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання, Плані дій щодо стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2017-2020 роки, Законі “Про освіту”, Указі Президента України “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”, Постанові Верховної Ради України “Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку”, “Національній програмі патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”, Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 р. № 1233-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року», Наказі МОН від 16 червня 2015 року № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах».

У світовій практиці досить часто розглядається проблема підвищення ефективності патріотичного виховання. Наприклад, у США спостерігаємо достатній досвід патріотичного виховання молоді, зокрема значна увага приділена формуванню патріотизму в дітей дошкільних та позашкільних закладів. Цей процес здійснюється завдяки залученню дітей до різних організацій, музеїв, бібліотек та інших громадських і державних закладів, серед яких значна кількість має патріотичне спрямування [1, с. 1]. Основною ціллю таких організацій є прищеплення та поглиблення патріотичного виховання молодому поколінню, а саме дітям шкільного віку, шляхом організації заходів із вшанування пам'яті видатних американців або відзначення історичних подій, догляд за окремими пам'ятками природи й архітектури в найближчій місцевості та ін. Дослідження цієї проблеми свідчать про те, що приблизно три чверті відчувають любов до своєї країни, гордість за неї [1, с. 2].

Значна увага патріотичному вихованню молодого покоління приділена в Китайській Народній Республіці, у зв'язку з чим діти та молодь почали виявляти зацікавленість до становлення своєї держави, бажання її відстоювати та прославляти серед інших зарубіжних країн. У Китаї пропагування ідей патріотизму здійснюється завдяки відвідуванню безкоштовних музеїв та інших організацій такого спрямування [12; 21].

У Німеччині вираження громадянської позиції та патріотизму відбувається через залучення до соціальних проблем та їхнього вирішення, а саме приєднання до державних програм із захисту Вітчизни [12].

У Польщі патріотизм розглядається як соціально-політичне почуття та форма ідеології, яка полягає саме в любові до Вітчизни нарівні з почуттям поваги й до інших націй. Формування патріотичного виховання у молодого покоління в Польщі здійснюється завдяки пропагуванню поваги до державної символіки, польської мови, історичного минулого та культурного надбання. На думку польських науковців, чільне місце в розвитку патріотизму належить саме школі, адже саме зі шкільного віку відбувається цей процес [12; 23].

Формування поваги молодого покоління до держави, почуття власної громадянської відповідальності – один із фундаментальних пріоритетів, які притаманні українському суспільству. Невід'ємним складником державотворення в Україні є національне та громадянське виховання, яке ґрунтується на принципах гуманізму. Це виховання сприяє молодому сучасному поколінню набутти соціальний досвід, сформувати високу культуру взаємовідносин серед людей [24; 25].

На сьогодні перед українським суспільством, кожною сім'єю, навчальними закладами, громадянською існує завдання – виховати людину-громадянина, людину-патріота, яка свідомо розуміє свою громадянську позицію. Патріотичне виховання у цьому розумінні створює процес цілеспрямованого та систематичного впливу на політичну свідомість сучасної молоді, зокрема дітей. Основною метою патріотичного виховання є формування у свідомості та поведінці дитини тих цінностей та норм, котрі можуть допомогти сформувати гуманну людину [17; 19; 23].

Ідеал виховання молодого покоління полягає у формуванні різнобічно та гармонійно розвиненої, національно свідомої, високоосвіченої особистості, здатної до самовдосконалення, і найголовніше, до самовідданості перед державою. Національно-патріотичне виховання молоді та дітей має значну перевагу, що сприяє формуванню в індивіда ціннісного ставлення до суспільства, активної життєво-громадянської позиції [6; 7, с. 299].

Проблеми, пов'язані з патріотичним вихованням молоді в Україні, розглядали та досліджували

багато вітчизняних вчених. Зокрема цим питанням займалися Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші видатні вчені й педагоги [12; 19]. У їхніх напрацюваннях і дослідженнях було висвітлено актуальні на той час проблеми розвитку загальнонаціональних цінностей як складника системи виховання, крім того, науковці порушували ідею виховання "свідомого" громадянина, патріота своєї Батьківщини. Однак незважаючи на це, проблема патріотичного виховання залишається актуальною і в наш час.

Національно-патріотичне виховання дітей дозволяє сформувати нового українця, який керується національними цінностями, зокрема повагою до національних символів, бере участь у громадсько-політичному житті країни, розуміє свою відповідальність перед законом та суспільством, виявляє готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України [2; 4; 23].

Оскільки виховання молодого покоління, зокрема патріотичне, є однією з вагомих проблем у сучасній педагогіці, то побудова навчально-виховного процесу може відбуватися на основі цінностей олімпізму, який є одним із сучасних напрямків гуманізації системи освіти й виховання, де пріоритет надається загальнолюдським цінностям. Як вважають вітчизняні науковці, олімпійська освіта може слугувати ефективним засобом у боротьбі з вирішенням цієї проблеми [10; 11].

Дослідження із зазначеної проблеми вказують на те, що олімпійський рух сприяє формуванню і розвитку моральності, духовному вдосконаленню спільно з тілесним розвитком [3, с. 1].

Процес виховання дітей, прищеплення їм знань, розвиток особистих здібностей здійснюється безпосередньо завдяки різноманітним інноваційним формам олімпійської освіти, які застосовуються в урочний, позаурочний та позашкільний час (рис. 1). Серед різноманітних форм урочної, позаурочної й позашкільної роботи з дітьми чільне місце посідає олімпійська освіта. Вона реалізовує такі завдання: розширення світогляду дітей, формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних здібностей та вподобань, а також виховання національно-патріотичних цінностей [2; 10; 11].

Проведення різного роду заходів з олімпійської тематики чи не найефективніше впливає на патріотичне виховання підростаючого покоління. Під час них діти виявляють неабиякий інтерес, тому що таким чином вони мають можливість продемонструвати свої знання з історії, показати свою обізнаність з окремих тем. Значна кількість дітей протягом багатьох років залучається до різних заходів олімпійського спрямування, де певною мірою відбувається формування

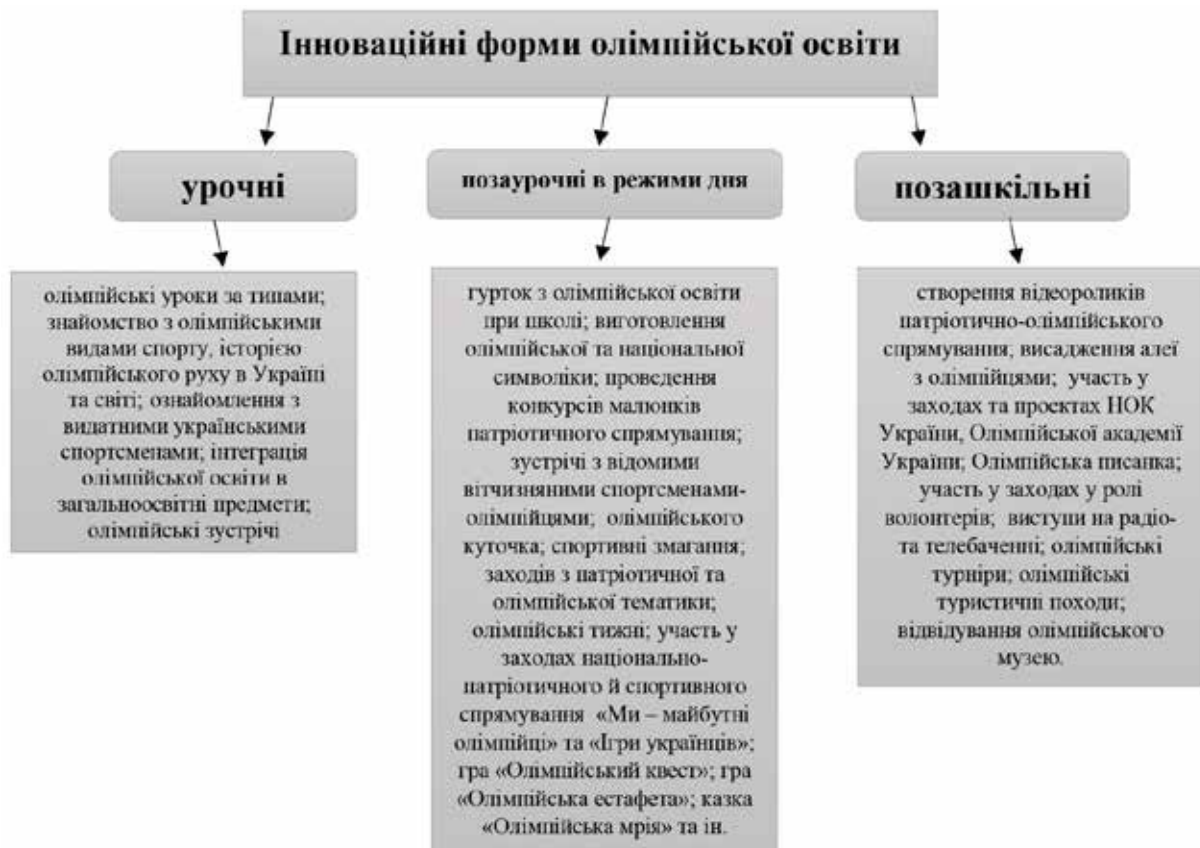

Рис. 1. Інноваційні форми олімпійської освіти

загальнонаціональних патріотичних цінностей [16; 17]. Наприклад, під час заходів діти показують свої знання щодо олімпійського руху в Україні, видатних вітчизняних олімпійців; у процесі олімпійських уроків, тижнів завдяки дотриманню олімпійських церемоній, а саме підняттю Державного прапора України, гімну України, у підростаючого покоління формується почуття поваги й гідності за Батьківщину, бажання відстоювати, прославляти та виражати свою любов до рідної землі [13; 14].

У сучасних умовах виховання патріотичності в дітей засобами олімпійської освіти є досить актуальним. Про це свідчать наукові дослідження І. Бех, Н. Черної, Л. Чупрій, Г. Коваль, Я. Галана, А. Гакман та інших вітчизняних науковців. Принципи та засади олімпізму здійснюють побудову громадянського суспільства, інтеграцію України у світове та європейське співтовариство, передбачають гуманістичне спрямування, визначають основні напрями виховної роботи з дітьми та модернізацію навчально-виховного процесу [6; 8].

Дослідження з цієї теми дали змогу визначити основні завдання, на які спирається олімпійська освіта в контексті патріотичного виховання (рис. 2).

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що олімпійський рух, зокрема олімпійська освіта, сприяє формуванню і розвитку

моральності, духовному вдосконаленню дітей спільно з їхнім фізичним розвитком.

Висновки. Отже, виховання національно-патріотичних цінностей молодого підростаючого покоління становить невіддільний процес, який безпосередньо впливає на формування колективних якостей українського народу, виховання шани та любові до народних звичаїв, історичного надбання суспільства, культури, поєднання національних цінностей із принципами гуманізму.

Олімпійська освіта допомагає створити такий патріотично спрямований навчально-виховний процес, що забезпечуватиме умови для активного оволодіння знаннями, ідеалами та цінностями олімпізму, які формуватимуть особистість на основі загальнолюдських патріотичних принципів і даватимуть змогу для розвитку гуманного суспільства, що керується почуттям поваги, відданості, любові, самопожертви заради Вітчизни, тому що почуття підростаючого покоління причетності до олімпійського руху дозволяє вирішити актуальні й важливі питання патріотичного виховання.

Перспективи подальших досліджень полягають у залученні до дослідження дітей дошкільного та шкільного віку, а також у запровадженні різного роду заходів, що спрямовані на розвиток патріотичного виховання підростаючого покоління в контексті олімпійської освіти.

Завдання олімпійської освіти в контексті патріотичного виховання:

- усвідомлення історичної цінності олімпізму та відповідальності спортсмена-патріота, який виступає за честь своєї держави;
- формування зацікавленості до Олімпійських ігор та олімпійського руху загалом, бажання брати участь у спортивних змаганнях, виступаючи на честь Батьківщини;
- повага до державної та олімпійської атрибутики;
- виховання прагнення бути активним учасником олімпійського руху;
- виховання почуття особистої відповідальності за реалізацію у спорті за допомогою патріотичних цінностей та бажання здобувати перемоги на благо держави;
- формування бажання бути учасником олімпійського руху, виступаючи та відстоюючи честь Батьківщини;
- виховання звички завжди вести чесну і справедливую боротьбу, виявляти мужність і волю у спорті, у спортивних змаганнях захищати честь своєї держави;
- – виховання громадянської відповідальності як базової риси в суспільстві.

Рис. 2. Завдання олімпійської освіти в контексті патріотичного виховання

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барилко Є., Барилко С. Виховання патріотизму американських школярів у позашкільній діяльності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. С. 1-12.
2. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
3. Булатова М.М. Система олімпійської освіти та нові форми її впровадження. Олімпійський спорт і спорт для всіх : Тезиси ІХ Міжнародного наукового конгресу. Київ : Олимп. література, 2005. 7 с
4. Булатова М., Платонов В. Олімпізм и олімпійское образование: история, современность, будущее. *Наука в олімпійському спорті*. 2018. 4: 4-27. С. 27.
5. Гакман А.В., Крушельницький Б.М. Стан реалізації олімпійської освіти у навчально-виховному процесі (на прикладі міста Чернівці). *Молодий вчений*. № 3.1 (43.1) 2017. С. 74–77
6. Гакман А., Галан Я., Кошура А. Теоретичні засади патріотичного виховання в системі олімпійської освіти підростаючого покоління. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 27. Причорноморськ : Видавничий дім "Гельветика", 2020. № 28. С. 186–189.
7. Гакман А., Ушенко Ю., Галан Я., Кожокар М.В. Становлення педагогічних основ олімпійської освіти в Україні. *Young Scientist*. 2019. № 5 (69). С. 299–303.
8. Теорія та практика олімпійської освіти: навчальний посібник / уклад. Я.П. Галан. Чернівці : Чернівець. Нац. Ун-т ім. Ю. Федьковича. 2021. 112 с.
9. Галан Я. Педагогічні умови формування знань з олімпійської освіти у дитячих дошкільних навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. С. 142-145.
10. Galan Yaroslav., Perederiy Vira., Beshlei Olga (2021). OLYMPIC EDUCATION – Part 1. Theoretical and methodological principles of current Olympic education. LAP Lambert Academic Publishing, 128 p. ISBN 978-620-4-18374-9
11. Гуслистова І. Содержание олімпійського образования в средних школах-училищах олімпійського резерва. *Мир спорта*. 2019. № 1. С. 79-83.
12. Діденко О. Зарубіжний досвід патріотичного виховання громадян та можливості його адаптації в Україні. *Theory and history of public administration*. 2014. № 3-4 (5-6). С. 52-59.
13. Єрмолова В. Олімпійська освіта в школі. Київ, 2009. 85 с.
14. Єрмолова В.М. Олімпійська освіта: теорія і практика : навч. посіб. Київ, 2011. 335 с.
15. Закон України "Про освіту" (редакція від 16.01.2020, підстава – 392-ІХ).
16. Зорій Я., Гакман А. Система олімпійської освіти як засіб педагогічного процесу підростаючого покоління. Науковий часопис НПУ імені М.П. Дра-

гоманова. Серія 15: *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2016. Вип. 4. С. 33-35.

17. Кожокар М., Васкан І., Галан Я. Олімпійська освіта як складник патріотичного виховання дітей і молоді. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18 "Теорія і методика виховання". Т. 2. С. 180-183.

18. Кожокар М., Галан Я. Олімпійська освіта як стрижень реалізації методів, форм і засобів патріотичного виховання в новій українській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 300-303.

19. Марковець В. Виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави: державно-управлінський аспект. *Збірник наукових праць "Ефективність державного управління"*. 2015. Вип. 43. С. 116-122.

20. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. Бібік. Київ : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2017. 206 с.

21. Пахотіна Т. Патріотичне виховання як предмет порівняльно-педагогічних досліджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2020, 2 (96). С. 285-292.

22. Про Стратегію національно-патріотичного виховання на 2020–2025 : Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019. Урядовий кур'єр. 21.05.2019. № 93. С. 9.

23. Тімкін І., Новікова Н. Сучасні підходи до розуміння національно-патріотичного виховання молоді. *Національний авіаційний університет*. 2016. № 9. С. 1-6.

24. Чупрій Л. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи. URL: http://sd.net.ua/2009/11/05/patrotichne_vikhovannja_v_ukran_ctan_perspektivi.html.

25. Щербашин Я. Олімпійська освіта та процес виховання дітей і молоді. *Молода спортивна наука України*. 2009. Т.1. С. 335-339.